

други институции (табл.43) за *ИЛ-първопроходци*, така и за *ИЛ от близкото обкръжение* (табл.80 и табл.81) води до следните категорични изводи:

- Институциите категорично са абдикирали от възпитателната работа с подрастващите роми.
- Липсва надеждна и съвместно изработена политика от държавни и други институции от една страна и НПО от друга страна за устойчиво подпомагане на учениците изобщо (в частност на учениците роми), които имат нужда от специализирана помощ за преодоляване на демотивацията и отчаянието по време на учене и следване.

Резултатите от таблиците 44 до 48 също сочат, че образованието е висока ценност за *ИЛ-първопроходци*, защото основната част от тях, въпреки изпитаните трудности, не са прекъснали образованието си.

Важно ли е за първопроходеца поддържането на контакти с общността?

За едни, тези връзки са най-лекият и най-директният път за подхранване на етноидентитета с живителни сокове; за други, контактите са емоционалното презареждане от извора на най-близкото им обкръжение; за трети, те са връщане към реалния свят и т.н. От табл.49 се вижда, че основната част *ИЛ-първопроходци* и от двата пола поддържат постоянно контакти с общността. Според *ИЛ от близкото обкръжение* обаче, първопроходците поддържат контакти с ромската общност по-скоро частично (табл.82).

Интерес за бъдещи изследвания са тази четвърт от жените първопроходци, които са ограничили контактите си с ромската общност. Важно е да се разбере и по кои критерии се разминават първопроходците за себе си и близкото обкръжение към тях по отношение на поддържаните контакти с общността.

4.3. Отношение към децата като продължители на рода

Децата са продължителите на рода. Свързан с контактите с ромската общност е и въпросът (табл.50), дали децата на първопроходеца, според самия него, трябва да я познават? Голяма част от двата пола са посочили отговора *Категорично ДА*. Отговорилите *Не* са с равни дялове за двата пола и пренебрежимо по-малко в сравнение с отговорилите положително. Тези резултати по категоричен начин доказват, че етноидентитетът на преките наследници на първопроходците категорично не е заплашен и самите те ще продължават свободно да се считат за част от ромската общност като носители на нейната култура (табл.51). В това отношение ни изненадват двойно по-високите стойности на допустима условност с отговор *Да, донякъде* дадени от ИЛ-жени, както и по-малкото жени, в сравнение с мъжете, избрали отговора *Категорично ДА*. Дали жената първопроходец няма да се окаже по-податливата част от ромската интелигенция? Само подходящи допълнителни изследвания могат да докажат истинността на едно такова твърдение.

Какво бъдеще очаква първопроходецът за своите деца?

Макар *ИЛ-първопроходци* най-често да са отговаряли със смесени чувства (табл.52), определено преобладават позитивните мисли и оптимистичните очаквания.

Част от ИЛ са отговорили по-стандартно, почти с ***шаблоните от близкото минало***. При тях доминират очаквания насочени към *реална интеграция в българското общество; интегриране и по-добро живеене; твърдо и упорито преследване на целите; реализиране на желанията и мечтите; по-добро материално и духовно бъдеще* и т.н. Обяснение за това намираме в желанието им да се придържат по-близо